

УДК 7203 (2)

О. Ф. Ященко

доц. каф. ОА і АП КНУБА

ХАРАКТЕРНІ АРХІТЕКТУРНІ ДЕТАЛІ ТА ДЕКОРАТИВНІ ЕЛЕМЕНТИ В АРХІТЕКТУРІ ХРАМІВ ЧЕРНІГІВЩИНИ

Анотація: в статті розглянуто характерні деталі та декоративні елементи в архітектурі православних храмів Чернігівщини в період XVIII – поч. XX ст.. Висвітлено процентні показники для Чернігівського регіону.

Ключові слова: храмова архітектура, Чернігівщина, кількісні показники, архітектурні деталі, декоративні елементи.

Досліджуваний період характеризувався жорсткою регламентацією архітектури консервативними наказами Синоду православної церкви. Свідченням цього є масове будівництво в містах та селах Чернігівщини та суміжних регіонів церков за типовими проектами затвердженими губернським архітектором.

Основними визначниками стилю є деталі, аналізуючи які можна прослідкувати уподобання і характерні ознаки даного регіону.

Пілястра — плаский виступ у стіні будівлі. Зовні має ознаки колони — базу, тіло, але без інтазісу, капітель. Даний елемент споруди може мати як конструктивну, так і декоративну функції. Найчастіше ж вони використовували в декоративній ролі для оздоблення і ритмічного членування храму спареними напівциркульними вікнами та нішами). 10 % - килевидне та кокошникове оздоблення арок вікон (церква в селі Некрасівка 1911 р. Глухівського повіту, м. Городня 1865 р. Церва св. Феодосія (1910 р.) в Коропі на Чернігівщині. Над вікнами килевидні стрільчасті сандрики.), 10% - арочна, лучкова із сандриком (с. Оленівка Борознянського повіту 1895 р., с. Семенівка порожнього тла стіни, фасаду, дзвіниці тощо. Було розглянуто пілястри в дерев'яних та мурованих храмах Чернігівщини як одного з декоративних елементів споруди. Та визначено у відсотковому співвідношенні найбільш характерні пілястри храмових споруд.

Отже, для мурованих храмів: 60% пілястр стовбур із низькою базою (церква с. Вікторівка Глухівського повіту, с. Шумилівка Новоизбкінського повіту 1886 р., Преображенська церква в м. Ічня Борознянського повіту 1873 р., та інші), 40% стовбур елемента із високою базою (церква в с. Семенівка Глухівського повіту 1865 р., церква в с. Березна Чернігівської губернії 1894 р, церква в с. Чуровичі Новоизбкінського повіту 1910 р. та інші).

В дерев'яних – 55% стовбур із низькою базою (церква в с. Покошичі Кролівецького повіту 1908 р., церква в м. Городня 1865 р., та інші.), 35% - пілястри із високою базою (церква в с. Голубовичі Городнянського повіту 1895 р., с. Охремівичі Городнянського повіту 1886р., та інші.), 10% де стовбур декоративного елементу фігурний (церква в с. Кусі Городнянського повіту 1910 р., с. Нізковки Сосницького повіту 1895 р., та інші).

Одним з характерним декоративним елементом храмової споруди досліджуваного періоду є фронтон точніше основна його частина тимпан це - трикутне поле фронтона з живописними або скульптурними оздобами. Тимпани мурованих храмів: Благовіщенська церква в м. Сураж 1895 р., Успенська церква в с. Новий Биків 1804 р., та інші. Дерев'яних храмів: церква в с. Шатриці Новгород-Сіверського повіту 1909р., с. Локнисте Чернігівського повіту 1916 р., храм в с. Галицьке Ніжинського повіту 1884 р., та інші. Отже, тимпани фронтонів храмів різноманітні за оздобленням, як із пустим полем так із скульптурною ліпниною, з отворами різної форми, облицьовані дошкою.

Фриз (під карнизним фризом) - є однією із складових карнизу який буває верхній і проміжний. Стрічка фризу - витягнута по горизонталі різновидності фризу такі як: фриз алмазний — орнаментальна прикраса, виконана у вигляді гранованих кубиків; випуклий — у перетині має випуклу форму.

Фриз застосовуються не тільки для прикрашання громадських споруд, але і широко застосовується і в будівництві дерев'яних та мурованих храмів. Храмова архітектура Чернігівщини не є виключенням. Найбільш поширеним серед мурованих храмів є гладкий фриз, якій зовсім не мав орнаменту чи ліпнини в процентному співвідношенні з проаналізованих храмів складає близько 70%. (храми с. Некрасівка Глухівського повіту 1911 р., м. Сураж Благовіщенська церква 1895 р, м. Ічня Преображенська церква 1873 р., та інші). Тож є чимала кількість храмів близько 35% де фриз різьблений квадратом (церви с. Оленівка Борознянського повіту 1895 р., с. Березна Глухівського повіту 1878 р., м. Ічня Борознянського повіту Преображенська церква 1873 р. та інші).

Важливим функціонально-декоративним елементом побудови завершення фасадів являється декоративний елемент карниз. Вони поділенні на елементи мурованих і дерев'яних храмів. При аналізі співвідношення видів кількості застосованих карнизів на мурованих храмах було виявлено, що карнизів з гладким фризом використано 60% від кількості проаналізованих храмів. Наприклад карниз на церкві в с. Плоске Ніжинського повіту 1910 р.

Найбільш використані в процентному співвідношенні карнизів на дерев'яних храмах це багатопрофільні 55% (Пророка Іллі с. Дремайлівка Ніжинського п. 1865 р.)

ТИМПАНИ ФРОНТОНІВ МУРОВАНИХ ХРАМІВ		
	Покровська церква в с. Білокопитів Глухівського п. 1911 р.	Церква в с. Некрасівка Глухівського п. 1911р.
		
	Церква Петра і Павла в м.Клинці Брянська обл. 1835-1848рр.	Церква в с. Песное, Лесная, Березнянського п. 1909р. пер
		
	Благовіщенська ц. в м. Сураж 1895р. пера.	Успенська церква в с. Новий Биків 1804р.
ТИМПАНИ ФРОНТОНІВ ДЕРЕВ'ЯНИХ ХРАМІВ		
	Церква в с. Шатриці Новгород- Сіверський п. 1909р.	Церква в с. Нізковки Сосницького п. 1915р.
		
	Церква в с. Макович Глуховського п. 1911р.	Церква в с. Локнисте Чернігівського п. 1916р.
		
	Церква в с. Галицьк Ніжинського п. 1884р.	х. Успіння в с. Певнища Городнянського п. 1910р.
1.1	ДЕКОРАТИВНІ ЕЛЕМЕНТИ. ТИМПАНИ ФРОНТОНІВ	

В дерев'яному храмовому зодчестві Чернігівщини найбільш поширеним був різьблений трикутником, або схожої геометричної форми близько 80% храмів (церкви в м. Чемер Козелецького повіту 1886 р., с. Кусі Городнянського повіту 1910р., с. Шатриці Новгород-Сіверського повіту 1909 р., та інші.) В 20% храмів фриз був різьблений орнаментом з повторюваних елементів (церва в м. Городня 1816 р. та інші.) Михайлівська дерев'яна церква в с. Даничах Ріпкинського району побудована в кінці ХІХ ст. Будівля прикрашена кокошниками, набірним фризом. Церква є однією з небагатьох високохудожніх дерев'яних культових споруд періоду історизму на Чернігівщині.

Комплексне дослідження архітектурної спадщини Чернігівщини (на прикладі храмової архітектури) дозволило не лише відтворити окремі об'єкти, а й впровадити народні традиції в сучасному храмовому будівництві. Та встановити передумови і тенденції стильового розвитку храмової архітектури Чернігівщини (ХІХ- початок ХХ ст.ст.) у контексті всієї історії храмового будівництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бартенев И. А., Батажкова В. Н. Очерки истории архитектурных стилей. – М.: Изобразительное искусство, 1983. – 383 с.
2. Антонович Д. Характер українських дослідів над українським архітектурним стилем // Дзвін. – 1913. – № 12. – С. 481 – 487.
3. Ігнаткін І. О. Архітектура // Історія українського мистецтва. В 6 т. – К.: Гол. ред. УРЕ, 1970. – Т. 4. – Кн. 2. – С. 17 – 45.
4. Карпович В. Малороссийское церковное зодчество // Строитель. – 1905. – № 10. – С. 362 – 382.
5. Вечерский В. Памятники архітектури й містобудування лівобережної України. // ТОВ „Видавничій дім А.С.С.”, 2005 -586с.
6. Вечерский В. Втрачені об'єкти архітектурної спадщини України. // Головкивархітектура. Друкарня фірми „ЕСЕ”, 2002 -594с.

Аннотация

В статье рассматриваются характерные детали и декоративные элементы в архитектуре православных храмов Черниговщины в период XVIII – нач. XX в.. Наведено процентные показатели для Черниговского региона. Ключевые слова: храмовая архитектура, Черниговщина, количественные показатели, архитектурные детали, декоративные элементы.

Annotation

The article deals with characteristic details and decorative elements in architecture pravoslavnih churches of Chernihiv oblast in the period XVIII – early XX century. Induced percentage values for Chernigov region. Key words: temple architecture, Chernihiv, quantitative indicators, architectural details, decorative elements.